

Хақназар хан

Хақназар хан – билік құрған жылдары 1538-1580жж. Қасым ханның ұлы және Қазақ хандығын ең ұзақ уақыт бойы билеген билеуші.

Хақназар – *Тахир* және *Бұйдаш* хандардың билігі кезінде, **Ноғай** мырзаларында тәрбиелікте болған. 1536 жылға қарай ол **Ахмат** ханның иеліктерін өз қарамағына алып саяси тұрғыдан күшейеді. 1538ж **Хақназар** – Қазақ хандығының тағына отырады. Осы кезден бастап мемлекет біртіндеп жоғалтқан жерлерін қайтарып, гүлдене бастайды.

16ғ ортасында, **Ноғай Ордасы** біржола құлдырай бастады, нәтижесінде сол мемлекеттің бірәз бөлігі – **Қазақ хандығының** құрамына өтіп, **Мәскеу** кінәздігімен **Қазақ** хандығының шекарасы түйіседі. 1560 жылдары қазақтар – **Абд Ар Рашид** хан бастаған **Моғолстан** мемлекетімен соғыс жүргізіп, **Жетісу** жеріндегі **Шу**, **Талас** өзендерінің бойын өзіне қаратады.

1558-1559 жылдары қазақ даласына ағылшын көпесі – **Энтони Дженкинс** келіп қазақтар туралы мәлімет қалдырды. Ал 1569-1573 жылдары орыс билеушісі – **Иван Грозный** – **Хақназар ханға**, **Семен Мальцев** және **Третьяк Чебуков** бастаған елшілерді жібереді.

16ғ 70 жылдары **Хақназар** хан оңтүстіктегі шекарасын нығайту үшін, **Бұхар** билеушісі – **II Абдаллахпен** ант беріскен шарт жасасады. Кейін **Бұхар** тағына таласушылардың бірі – **Баба** сұлтанменде келісімге келеді. 1579ж **Абдаллахпен** – **Баба** сұлтанның арасында ашық күрес басталғанда, **Хақназар** – Абдаллахты қолдайды. Баба сұлтан осы жағдайды сатқындық деп **Хақназар** ханға адамдарын жіберіп өлтіреді.

Сұрақ – жауап

1. Қазақ хандығын біріктіріп, мемлекеттілігін нығайтуға ерекше еңбек сіңірген хан: **Хақназар**
2. XVI ғасырда Қазақ хандығында билік құрған хандар: **Тахир, Хақназар**
3. Қасым ханнан кейін әлсіреп кеткен Қазақ хандығының күш-қуатын нығайтқан хан: **Хақназар**
4. XVI ғасырда Қазақ хандығының тағында ұзақ отырған хан: **Хақназар**
5. 1538-1580жж. Қазақ хандығын басқарған хан: **Хақназар**
6. Хақназар хан билеген жылдар: **1538-1580 жж.**
7. XVI ғ. көршілес мемлекеттермен қарым-қатынасты күшейтіп, өз хандығының саяси белсенділігін арттыруға көп күш жұмсаған: **Хақназар**
8. Хақназар билік еткен кезде Жетісу мен Ыстықкөл аймағын басып алу мақсатымен қазақ хандығына қарсы соғыс ашқан Моғолстан ханы: **Абд ар-Рашид**
9. Моғолстан ханы Абд ар-Рашид Жетісу мен Ыстықкөл аумағындағы жерлерді басып алу ниетімен Қазақ хандығына қарсы соғыс бастады: **XVI ғ.50-60 жылдары**
10. XVI ғ.50-60 жылдары Моғолстан ханы Абд ар-Рашид жорық жасаған жер: **Жетісу мен Ыстықкөл аумағындағы жерлер**
11. Жетісудың батыс бөлігі, Шу,Талас өңірі Хақназар ханның билігінде болды: **1570 жылы**
12. XVI ғасырдың 70 жылдардың аяғында Хақназар ханның билігінде болды: **Жетісудың батыс бөлігі**
13. XVI ғасырдың II жартысында Қазақ хандығының күш-қуатын беделін арттырған, жерін кеңейтуге себеп болған тарихи оқиға: **Мәскеуге қосылуды жақтаған Ноғай ұлыстарын талқандап, өзіне қосып алуы**
14. XVI ғ. ортасында Ноғай Ордасындағы өзара жау екі топтың пайда болуын сәтті пайдаланған қазақ ханы: **Хақназар**
15. Хақназар ханның кезінде саяси құлдырауға ұшыраған мемлекет: **Ноғай Ордасы**
16. Хақназар ханның кезінде Қазақ хандығының құрамына қосылды: **Ноғай Ордасының көптеген ұлысы**
17. Хақназар ханның кезінде Қазақ хандығының батыстағы территориясы осы мемлекет аумағы есебінен ұлғайды: **Ноғай Ордасы**
18. Орыс мемлекетінің шекарасын қазақ хандығына жақындата түскен оқиға: **Ноғай Ордасының ыдырауы**
19. Ноғай ордасы ыдырағаннан кейін шекарасы Қазақ хандығына жақындаған ел: **Орыс мемлекеті**
20. XVI ғасырда 1569-1573 жылдары Қазақ хандығында болған орыс елшілері: **С.Мальцев, Т.Чебуков**
21. XVI ғасырдың 60-70 жылдары, 1569-1573 жылдары орыс елшілері Семен Мальцев пен Третьяк Чебуков елшілікке келген мемлекет: **Қазақ хандығы**
22. Қазақ хандығы Мәскеумен сауда байланыс орнатты: **Хақназар ханның тұсында**
23. XVI ғасырдың басында қазақтарды «ержүрек дала халқы» ретінде қабылдады: **Орыстар**
24. XVI ғасырдың ортасында Қазақ хандығы біраз қауіп төндірді: **Орта Азия хандықтарына**
25. 1558-1559 жылдары Орта Азияда болып, «Магомед (Мұхаммед) дініндегі қасактар (қазақтар) өте күшті әрі көп халық» деп жазған Ағылшын көпесі: **Антон Дженкинсон**
26. Қазақ ханы Хақназардың Өзбекбилеушісі Абдаллахпен одақтасу себебі: **Сыртқы шапқыншылықтан қорғану**
27. Хақназар Қазақ хандығының оңтүстік шекараларын қауіпсіз ету мақсатында: **Бұхар ханы II Абдаллахпен «ант беріскен шарт» жасасты**
28. «Қастаспай дос болып, өзара көмектесу» жөнінде «ант беріскен шарт» жасасқан хандар: **II Абдаллах, Хақназар хан**
29. XVI ғасырда Хақназар ханмен саяси қатынас жасаған өзбек билеушілері: **Абдаллах, Баба сұлтан**
30. Абдаллах пен Ташкент маңын билеуші Баба сұлтан арасында билік үшін талас басталды: **1579 жылы**
31. XVI ғ. Хақназар ханның Өзбек билеушілерімен қарым-қатынастарында ұстанған бағыты: **Ішкі қайшылықтарын пайдалану**
32. Баба сұлтанның астыртын жіберген адамдарды Хақназар ханды, оның туыстарын өлтірген жыл: **1580 жыл**

Тәуекел хан

Хақназардың өліміне байланысты, Қазақ хандығының тағына – **Жәнібектің** 80 жастағы немере інісі **Шығай** – отырады. Ол 1580-1582ж аралығында билік құрды. Өз билігі кезінде **Бұхар** хандығына арқа сүйеп, **Баба** сұлтанға қарсы күрескен. Ақыры 1582ж жорықтардың бірінде қаза табады.

Тәуекел хан – билік құрған жылдары 1582-1598жж. Шығай ханның ұлы.

Әкесі **Шығайдың** өлімінен кейін **Қазақ хандығының** тағына отырды. 1582ж **Баба сұлтанды** жеңіп, басын **Бұхар** билеушісі **Абдаллах** ханға сыйға тартады. Сол үшін Абдаллах Қазақ хандығына – **Африкент** ұялаатын береді. Бұл **Самарқанд** өңіріндегі бай аймақ еді.

1583ж **Абдаллах** хан **Тәуекелдің** қолымен өзінің саяси қарсыластарын жояды. Сол үшін Түркістан өңіріндегі бірнеше қаланы Қазақ хандығына беруге тиіс болған. Бірақ ол сөзінде тұрмағандықтан, **Тәуекел хан** Абдаллахпен ант беріскен шартты бұзып **Сауран, Отырар, Сайрам** сияқты қалаларды соғыспен қайтарып алады. Ал қазақ-өзбек қатынастары қатты шиеленіседі.

1594ж Тәуекел **Мәскеуге** өз елшісі – **Құл-Мұхамедті** жіберді. Бұл елшіліктің мақсаты, Орыс патшасы – **Федормен** дипломатиялық байланыс орнату, және орыстарда тұтқында болған інісі – **Ораз Мұхамедті** қайтару болды.

1595ж Тәуекелге жауап ретінде, **Федор** патша өз елшісі – **Венъямин Степановты** жібереді. Сөйтіп екі ел, 16ғ 90жылдары өзара елшілік алмасады.

1597ж Тәуекел **Ташкент** түбінде Абдаллахтың әскерін талқандап, қаланы басып алады.

1598ж ол **Мәуереннахрға** баса көктеп кіріп **Самарқанд** қаласын бағындырады. Осы жеңістен кейін 80мың әскерімен **Бұхар** қаласына жорық жасаған. Бірақ саны аз Бұқарлықтар қазақ әскерін жеңіп шығады. Осы соғыста **Абдаллахта Тәуекелде** қаза тапты.

Бұл ханның беделі **Орта Азияда** өте жоғары болған. Оның билігі қазақтардан басқа – **Моғолстанға, Қалмақтарға** және **Қарақалпақтарға** өткен. Соңғыларына өз ұлдарының бірін басшы қылып қойса, Қалмақтарға інісі – **Шахмұхамедті** билеуші етіп жариялаған.

Тәуекел хан ел есінде тек қана батыр болып қалмай, білімді және діндер адам ретінде қалған. Ол – Сыр бойындағы қалаларда мешіт және медреселер салдырды. **Парсы тілін** жетік біліп, сол тілде өлеңдер жазған.

Сұрақ – жауап

1. XVI ғасырда билік құрған қазақ хандары: **Хақназар, Шығай**
2. Хақназар хан өлгеннен кейін хан тағына отырған Жәнібек ханның немере інісі, сексенге келген: **Шығай хан**
3. Шығай ханның Жәнібек ханға туыстығы: **немере інісі**
4. 1580-1582 жылдары Қазақ хандығын басқарған: **Шығай хан**
5. Баба сұлтанға қарсы жорықта Шығай хан қайтыс болған жыл: **1582ж**
6. Қазақ хандығын басқарған Шығай ханның ұлдары: **Тәуекел, Есім**
7. 1582 жылы маусымда Тәуекел сұлтан бастаған қазақ әскерлері Баба сұлтанның әскерін талқандады: **Түркістан қаласының түбінде**
8. Тәуекел сұлтанға Абдаллах ханның сыйға тартқан жерлері: **Африкент ұялааты**
9. Тәуекел ханның билік еткен уақыты: **XVI ғасырдың аяғында**
10. Тәуекел билік құрған жылдар: **1582-1598 жж.**
11. Тәуекел хан өзінің бір баласын бақаруға қойды: **Қарақалпақтардың бірқатар руларын**
12. Тәуекел хан інісі Шахмұханбетті басқаруға қойды: **Қалмақтарға**
13. Бір баласын қарақалпақтардың бірқатар руын, ал інісі Шахмұханбетті қалмақтарға басқаруға қойған: **Тәуекел**
14. Тәуекел хан орыс патшасы Федорға Құл-Мұхаммед басқарған елшілік жіберген жыл: **1594 жылы**
15. 1594 ж. Мәскеуге Тәуекел ханның елшілігін басқарып барған елші: **Құл-Мұхаммед**
16. Тәуекел ханның Мәскеуге елші жіберудегі басты мақсаты: **Тұтқындағы Ораз-Мұхаммедті босату**
17. 1595 жылы Мәскеуден келген елші: **В.Степанов**
18. Тәуекел ханның кезінде қатты шиеленісті: **Қазақ-өзбек қатынасы**
19. Тәуекел хан Абдоллахқа қарсы күресуге көмек сұраған елі: **Ресей мемлекеті**
20. 1583 жылы өзбек ханы Абдаллахпен «ант беріскен шартты» бұзған хан: **Тәуекел**
21. 1583 жылы Тәуекел хан өзбек ханымен «ант беріскен шартты» бұзып, қайтарып алған қалалар: **Сауран Отырар Сайрам**
22. 1583 жылы Тәуекел ханның өзбек ханымен шартты бұзғаннан кейінгі қауіп төндірген қаласы: **Ташкент**
23. Тәуекел ханның беделінің және күш қуатын арттырған жеңіс: **Ташкент қаласының түбіндегі Абдаллах ханды талқандауы**
24. Ішкі қайшылықтарға байланысты Тәуекел хан Ташкент түбінде Абдаллах ханның әскерін ойсырата жеңген уақыт: **1597 жылы**
25. Тәуекел хан Мәуереннахрға баса көктеп кірген жыл: **1598 ж**
26. 1598 жылы Өзбек хандығымен шайқаста Тәуекел хан басып алған қалалар: **Ташкент, Самарқан**
27. 1598 жылы Тәуекел хан 70-80 мың әскермен қоршауға алған Өзбек хандығының астанасы: **Бұхара**

28. Тәуекелхан осы қала түбіндегі алған жарақаттан қайтыс болды: **Бұхар**
29. 1598 жылғы шайқаста екі жақтың билеушісі де қаза болып, екі хандық хансыз қалды, бұл хандықтар: **Қазақ хандығы мен Өзбек хандығы**
30. 1598 жылы қаза тапқан хандар: **Тәуекел, Абдаллах**
31. XVI ғасырдың соңғы ширегінде билік еткен: **Тәуекел хан**
32. Қазақ хандығы мен Өзбек хандығы арасындағы ұзақ жылдар жүргізілген соғыстың нәтижесі: **Қазақ хандығының жеңіске жетіп, Ташкентті қосып алуы**
33. XVI ғасырдағы Қазақ хандары мен Өзбек хандарының арасындағы ұзаққа созылған шайқас нәтижесінде Қазақ хандығына қосылған қала: **Ташкент**
34. XVI ғ. 90 жж. Қазақ хандығы мен Орыс мемлекеті: **өзара елшілік алмасты**

Есім хан

Есім хан – билік құрған жылдары 1598-1628жж. *Шығай ханның* ұлы, Тәуекел ханның інісі. Бұл хан жайлы – *Марғасқа* жырау – *Еңсегей бойлы Ер Есім* деген жыр қалдырып кеткен.

Есім ханның тұсында – *Ташкент* қаласы Қазақ хандығына толық өтті. Ол Бұхар хандығымен соғысты жалғастырады. 1603ж қазақтармен бұхарлықтар – *Айғыржар* деген жерде шайқасқа түсті, ал *қазақ-бұхар* соғысы 1624ж дейін созылады.

1611ж *Есім*, Ташкент түбінде *Имамқұли* хан бастаған *Бұхар* әскерін талқандап, оларды бейбіт келісімге келуіне мәжбүрлейді. 1613ж Ташкент қаласының билеушісі – *Тұрсын*, өзін хан жариялап, тәуелсіздік белгісі ретінде өз ақшасын шығара бастайды. Ал Есім хан, бүкіл қазақтарды өз халқым деп, жәнеде өз халқының қанын төкпес үшін *Тұрсынга* соғыс ашпайды.

1627ж *Есім* хан *Жетісуда* басып кірген *қалмақтарға* жорық жасаған сәтте, *Тұрсын* Қазақ хандығының астанасы – *Түркістанды* басып алып, *Есімнің* отбасын тұтқынға алады. Есім Жетісудан оралып Тұрсынның әскерін жеңіп шығады. Ал Тұрсынның өзін, және оны қолдаған саны көп – *Қатаған* руының ер азаматтарын өлім жазасына кеседі. Бұл оқиға тарихта – *Қатаған қырғыны* деген атаумен қалды.

Есім хан өзінің заңдар жинағын шығарған, оны – «Есім ханның ескі жолы» деп атаймыз. Дәл осы заңдар жинағында қазақтарға жеті атаға толмай некелесу ғұрпына тыйым салынады. Қазақтардың – *үш жүзінде* Есім ханның тұсында пайда болды деген пікір бар.

II Жәнібек хан – билік құрған жылдары 1628-1643жж. *Есім* ханның сүйікті ұлы. *II Жәнібек* өз өмірін інісі – *Салқам Жәңгірмен* бірге *ойраттарға* қарсы соғыста өткізді. Осы ханның тұсында 1635 жылы *Эрдени Батыр* қонтайшы – *Жоңғар хандығын* құрып Қазақ хандығы мен Орта Азияға жорықтарын бастайды.

Сұрақ – жауап

1. XVI ғ. аяғы мен XVII ғ. басында билік құрған қазақ ханы: **Есім**
2. XVI ғ. соңғы жылдарынан бастап билік құрған қазақ ханы: **Есім**
3. Есім ханның билік құрған жылдары: **1598-1628 жж.**
4. 1598 жылы Қазақ хандығының биілігін қолына алған Тәуекел ханның інісі: **Есім хан**
5. Есім тұсында 200 жыл қазақ хандығының құрамына енген қала: **Ташкент**
6. XVI ғасырдың соңында Қазақ хандығының астанасына айналған қала: **Түркістан**
7. XVII ғасырдың басындағы Есім ханның кезіндегі Қазақ хандығының астанасы: **Түркістан**
8. Есім ханның басты мақсаты: **Хандықты бір орталыққа бағындырған мемлекет етіп құру**
9. XVII ғасырдың алғашқы кезінде қазақ хандығын басқарған билеуші: **Есім**
10. Қазақ халқының көрнекті шежірешісі Құрбанғали Халидтың айтуынша, Ұрыс ханның қызыл туы қолында болған хан: **Есім**
11. «Ескі жол» заңдар жинағын шығарған хан: **Есім хан**
12. Қасым ханның «қасқа жолына» көп өзгеріс енгізді: **Есім хан**
13. Жеті атаға толмай некелесу ғұрпына тыйым салған: **Есім хан**
14. XVII ғасырдың басында Қазақ хандығында бір мезгілде билік құрған екі хан: **Есім, Тұрсын**
15. XVII ғасырдың басында Қазақ хандығының басқаруындағы саяси срекшелік: **Екі хан билік құрды**
16. XVII ғ. I жартысында Қазақ хандығындағы ішкі қайшылық: **билік үшін тартыс**
17. XVII ғасырдың басында Есім ханға бағынбай жеке хандық құрды: **Тұрсын хан**
18. Тұрсын сұлтан өзін хан, Ташкент қаласының билеушісі деп жариялаған жыл: **1613ж.**
19. Тұрсын хан тәуелсіздіктің белгісі ретінде шығарды: **Ақша**
20. Есім хан билігі кезінде алғашқы қазақ-бұхар шайқасы болған уақыт: **1603 ж**
21. Алғашқы қазақ-бұхар шайқасы болған жер: **1603 жылы Айғыржар Самарқан маңы**
22. Қазақ-бұхар соғысы болған жылдар: **1603-1624 жж.**
23. 1603-1624 жылдары Қазақ хандығымен шайқасқа түсті: **Бұхар хандығы**
24. Есім хан басқарған қазақ қолы Ташкент түбінде Имамқұли бастаған Бұхар әскеріне соққы берген мерзім: **1611 жылы**

25. 1611 жылы Ташкент түбінде ұрысқа түскен хандар: **Есім, Имамқұли**
26. 1611 ж. Бұхар хандығының Қазақ хандығымен келісімге келісу себебі: **Бұхарлықтардың Ташкент түбінде жеңілуі**
27. Есім ханның қалмақтарды талқандаған уақыты: **1627жылы**
28. Есім ханның кезінде 1627 жылы болған оқиға: **Жетісу жеріне енген қалмақтарға қарсы жорыққа аттанды**
29. Тұрсын ханның бүлігі: **«Қатаған қырғыны»**
30. «Қатаған қырғыны» қай ханға қатысты: **Тұрсын**
31. «Қатаған қырғыны» болған жыл: **1627 жылы**
32. Тұрсын ханның сенімді тірегі: **Саны көп қатаған руы**
33. XVII ғасырдың басында Тұрсын ханды қолдағаны үшін Есім хан қатаң жазалаған ру: **Қатаған**
34. Есім хан мен Жәңгір ханның кесенелері орналасқан қала: **Түркістан**
35. Есім ханға арналған «Еңсегей бойлы ер Есім» атты жырдың авторы: **Марғасқа жырау**

Салқам Жәңгір хан

Жәңгір хан – билік құрған жылдары 1643-1652жж. Ал кейбір деректер бойынша 1628-1652ж аралығы. **Есім** ханның екінші ұлы.

Жоңғарларға қарсы соғыстардағы ерлігі үшін халық оны – **Салқам Жәңгір** деп атайды. Жәңгір бар күш қуатын **Жоңғарларға** қарсы салып, көптеген **Орта Азия** басшыларымен достық қарым қатынас орнатты.

1643ж **Батыр** қонтайшы – **Жетісуға** ірі жорық жасайды, ал **Жәңгір** хан – **Ағынтай, Қарасай, Жиёмбет, Сарпың** бастаған 600 сарбазбен 50мыңдық **Жоңғар** әскеріне **Орбұлақ** жерінде тойтарыс беріп, **Самарқанд** әмірі – **Жалаңтөс Баһадурдың** 20мыңдық әскері көмекке келгенше өткізбей тұрады. Нәтижесінде – **Орбұлақ шайқасында** жоңғарлардың тас талқаны шығып, жарты әскерінен айырылады.

1652ж **Салқам Жәңгір** хан 18 жасар атакты жоңғар батыры – **Қалдамамен** жекпе жекке шығып, оның қолынан мерт болады.

Батыр хан – билік құрған жылдары 1652-1680жж. **Бөлекей** сұлтанның ұлы, Есім ханның інісі. Өмірін жоңғарлармен соғыста өткізді. Бұл хан жайлы деректер тым аз сақталған.

Сұрақ – жауап

1. XVII ғасырда билік жүргізген хандар: **Есім, Жәңгір, Тәуке**
2. XVII ғасырдың ортасында Қазақ хандығын басқарған, жоңғарларға қарсы күресті ұйымдастырған хан: **Жәңгір**
3. 1628-1652 жылдары хан тағына отырған Есім ханның баласы: **Жәңгір**
4. Жәңгірдің билік құрған жылдары: **1628-1652 жж.**
5. Ғажайып ерліктері үшін Жәңгір ханға халықтың берген атауы: **Салқам Жәңгір**
6. Салқам Жәңгір ханның кезінде Қазақ хандығының басына түскен ауыртпалық: **Жоңғар шапқыншылығы**
7. Жәңгірге «Салқам Жәңгір» атағының берілу себебі: **Жоңғарларға қарсы күрестердегі ерлігі үшін**
8. 1643 жылы қазақ жеріне баса-көктеп кірген ел: **Жоңғар**
9. 1643 ж. жоңғарларға қарсы ерлікпен шайқасқан хан: **Жәңгір**
10. Жәңгір хан 600 жауынгерімен жоңғардың 50 мың жауынгеріне қарсы тұрған шайқас: **Орбұлақ**
11. Салқам Жәңгір кезінде орын алған оқиға: **Орбұлақ шайқасы**
12. Орбұлақ шайқасы болған жыл: **1643 ж**
13. XVII ғ. жоңғарларға қарсы өткен шайқас: **Орбұлақ шайқасы**
14. Орбұлақ шайқасында жоңғар әскерлерінің ту сыртынан шабуыл жасаған батыр: **Жалаңтөс**
15. 1643 жылы жоңғарлармен шайқаста Жалаңтөс батыр көмекке келді: **Жәңгір ханға**
16. Орбұлақ шайқасында басшылық жасаған қазақ батырлары: **Ағынтай, Сарпың, Қарасай, Жиёмбет**
17. Шапырашты Қарасай, арғын Ағынтай батырлар басшылық жасап жоңғарларға қарсы соғысқан шайқас: **Орбұлақ шайқасы**
18. Орбұлақ шайқасына қатысқан Жәңгір ханның батыры: **шапырашты Қарасай**
19. Жиёмбет батыр қатысқан шайқас: **Орбұлақ шайқасы**

Тәуке хан

Тәуке хан – билік құрған жылдары 1680-1715жж. **Салқам Жәңгір** ханның ұлы. Ел есінде – **Әз-Тәуке Хан** деген атпен белгілі. **Тәуке ханның** тұсында **Қазақ хандығының** саяси өмірі өте ауыр болды. Солтүстіктен – **қалмақтар** мен **байшұрттардың**, оңтүстікте – **бұхарлықтар** мен **хиуалықтардың**, шығыста – **жоңғарлардың** қаупі төнген.

Бірақ **әз-Тәукенің** даналық басшылығының арқасында, қазақтар көптеген жауларына тойтарыс беріп отырды. Оның сыртқы саясатындағы басты мақсаты көрші елдермен бейбітшілік орнату болған. Орыс тарихшысы – **Алексей Левиин**, Тәуке ханды – **Спарта**ның ақылгөйі – **Ликургпен** теңеді.

Quantum Group

1710 жылы **Қарақұмда** бүкілқазақтық құрылтай шақырып, жоңғарларға қарсы бар күшті жұмсауды ұсынады. Осы құрылтайдан кейін қазақтар жоңғарларды бірнеше шайқаста жеңіп шықты.

Тәуке хан қазақтардың құқықтық кодексіне көп көңіл бөлген. Ол **«Қасым ханның Касқа жолы»**-мен **«Есім ханның Ескі жолын»** қосып, өзінің – **Жеті Жарғы** заңдар жинағын шығарады. Бұл заңдарды шығаруға – **Төле, Әйтеке** және **Қазыбек** билер көмек көрсеткен.

Жеті жарғы негізінде сұлтандардың билігі шектеліп, билердің билігі керісінше күшейеді. Олар сот билігін және атқарушы өкімет билігін атқарды. Ал – **Битөбе, Мартөбе, Күлтөбе** деген жерлерде билер кеңесі ұйымдастырылатын.

Тәуке хан қайтыс болғаннан кейін **Қазақ хандығының** біртұтастығы құлдырады. **Үш жүзді** жеке хандар билей бастайды. Тәукенің бас мирасқоры болып оның інісі – **Қайып** танылады.

Сұрақ – жауап

1. Жәңгір қайтыс болғаннан кейін билік құрған хан: **Тәуке**
2. Тәуке ханның билік құрған жылдары: **1680-1715 (1718)**
3. Тәуке хан өмір сүрді: **XVII - XVIII ғғ.**
4. XVII ғасырдың соңы мен XVIII ғасырдың басында билік құрған қазақ ханы: **Тәуке хан**
5. XVII ғ. II жартысында қазақ жерлерін қалпына келтіріп, билік жүргізген хан: **Тәуке**
6. Тәуке ханды ежелгі Спартаның ақылгөйі Ликургпен теңеген зерттеуші: **А.И.Левшин**
7. Тәуке ханның тұсындағы астана: **Түркістан**
8. Тәуке хан үш жүздің басын қосып құрылтай өткізілген жер: **Күлтөбе**
9. «Билер кеңесі» өткен жерлер: **Битөбе, Күлтөбе, Мартөбе**
10. Күлтөбеде үш жүздің басын қосқан құрылтай шақырылып отырды: **Тәуке ханның тұсында**
11. Тәуке хан тұсында Битөбе, Мартөбеде билер кеңесі өтті: **Түркістан, Сайрам қалаларының маңында**
12. Тәуке ханның сыртқы саясаттағы мақсаты: **Көрші мемлекеттермен одақ құру және бейбіт қатынас орнату**
13. Тәуке хан тұсында билердің атқарған рөлі: **Сот билігін, атқарушы өкімет билігін атқарды**
14. Сырдария бойындағы Күлтөбеде дүниеге келген далалықәдет құқығының ескерткіші: **«Жеті жарғы»**
15. XVII ғасырдың аяғында дүниеге келген заңдар жинағы: **«Жеті жарғы»**
16. Тәуке ханның кезінде қазақ елінің бірігуіне жағдай жасаған: **«Жеті жарғы» заңдар жинағы**
17. Тәуке хан билігі кезінде Қазақ хандығының басқару жүйесінде орын алған оқиға: **билер құзіреті артты**
18. Тәуке хан өз билігін нығайту үшін билерге арқа сүйеумен қатар, билігін шектеді: **Сұлтандардың**
19. Тәуке билігін нығайту мақсатында сүйенді: **«би-батырлар» кеңесіне**
20. Дау-жанжалды қарағаны үшін алынған хандық ақы мөлшері: **дауланған мал-мүліктің бестен бірі**
21. Дау-жанжалды қарағаны үшін алынған билік ақы мөлшері: **дауланған мал-мүліктің оннан бір мөлшері**
22. «Жеті жарғы» заңдар жинағын жасауға қатысқан билер: **Төле би, Қазыбек би, Әйтеке би**
23. Жамбыл облысы Шу ауданы Жайсаң жайлауында дүниеге келген: **Төле би**
24. Қалмақ ханын шешендікпен жеңіп, қазақтың малын да, жанын да қайтарған би: **Қазыбек би**
25. Қазақтың атақты бні, Жалаңтөс батырдың ұрпағы: **Әйтеке би**
26. «Жеті жарғы» заңдар жинағының негізі осы хандардың заңдар жобасы негізінде алынды: **Қасым, Есім**
27. «Жеті жарғы» бойынша заң шығару құқы және барлық қазақ қоғамындағы мүшелеріне бұйрық беруге міндетті: **Хан**
28. «Жеті жарғы» бойынша хан: **Барлық ру бірлестігінің басшысы, хандықтың басшысы, бас қолбасшысы**
29. «Жеті жарғы» заңы бойынша қылмыскерді өлтіру немесе тірі қалдыру құқы болған лауазым иесі: **Хан**
30. «Жеті жарғы» бойынша құрылтай кеңесіне жіберілмей, дауыс беру құқығынан айырылды: **Қарусыз келген адам**
31. «Жеті жарғы» бойынша құрылтай кеңесіне қатысушыға қойылған талап: **Қарумен келу керек**
32. 1710 жылы жоңғарларға қарсы үш жүздің басын қосқан: **Тәуке хан**
33. Тәуке өлгеннен кейін оның мирасқоры: **Қайып**
34. XVII ғ. алғашқы ширегінде Ресеймен әскери одақ құруға әрекет жасаған хан: **Қайып**
35. Тәуке ханнан кейін орталық хандық билік әлсіреп, Кіші жүзде хан болды: **Әбілқайыр**
36. XVII ғасырдың II жартысындағы қазақ хандығының астанасы: **Түркістан**
37. Қазақ хандарын билік құрған жылдарымен сәйкестендіріңіз: 1.Тәуекел; 2.Тәуке; 3.Есім А)1680-1718жж; В)1582-1598 жж; С)1598-1628жж **Жауабы:1-В,2-А,3-С**